

Tormod Engelsen:

Kristendom i Afrika¹

Røttene fra urkirken

Jesus Kristus kom ikke først til Afrika med vestlige misjonærer for et par hundre år siden, men med sine foreldre som flyktning for mer enn to tusen år siden (Matt 2,13ff). Dette er et viktig faktum for afrikanske kristne, som ofte har blitt anklaget for å følge en vestlig religion – ikke minst av sine muslimske naboer. Kontakten mellom Afrika og kirken fra nytestamentlig tid og gjennom hele oldtiden er reflektert i fortellingen om den etiopiske hoffmannen i Apg 8,26ff, og ved opprettelsen av store afrikanske kirker. Mens kirken i Nord-Afrika har gått til grunne bl. a. på grunn av islams erobringer, finnes det fremdeles to afrikanske kirker fra oldtiden, nemlig den koptiske kirke i Egypt, som omfatter en betydelig minoritet på kanskje 8 millioner, og den etiopiske og eritreiske ortodokse kirke med over 30 millioner dømte medlemmer. Både den koptiske og den etiopiske ortodokse kirke er altså langt eldre enn islam i Afrika, eldre enn vår egen norske kirke og eldre en vestlig misjonsvirksomhet i Afrika. De afrikanske ortodokse kirkenes lære og praksis – som er et interessant studium i seg selv – faller likevel utenfor det vi skal ta for oss her

Etter islams overtakelse av kontrollen over Nord-Afrika i det 7. århundre var det først mot slutten av 1400-tallet og under de store portugisiske oppdagelsesreisene at den katolske kirke foretok et misjonsfremstøt i Afrika, noe som bl. a. førte til at kongen i Kongo ble omvendt. Sønnen hans, Mvemba Nzinga, fikk ved dåpen det «kristne» navnet Don Alfonso og ble en kjent kristen konge på begynnelsen av 1500-tallet.

Det er selvsagt ikke mulig her å gå i detalj om Afrikas generelle historie og misjonshistorie, men det er ikke mulig å tale om kristendommen i Afrika uten å nevne slavehandelen

som pågikk over hundrevis av år og påførte kontinentet enorme lidelser og tap. Det kristne Vesten drev slavehandel, ikke minst med tanke på å bruke slavene i det nyoppdagede Amerika, og de muslimske araberne drev handelen for å skaffe slaver til tjeneste i sine hus og harem.

Det hører også med til bildet at det var evangelikale, misjonsengasjerte kristne, særlig i England, som tok opp kampen mot slaveriet under ledelse av menn som William Wilberforce. I Afrika var det fremfor alle misjonæren David Livingstone som ved sine reiser og dagbøker avslørte slavehandelens grusomheter, og som kjempet for «kristendom og handel» for å overvinne slavehandelen ved å gi afrikanerne et selvstendig økonomisk grunnlag.

Misjonsepoken og nyere kirkevekst

Den store misjonsepoken i Afrika tok til ved begynnelsen av det 19. århundre for ca. 200 år siden. Til å begynne med var misjonen relativt uavhengig av den tiltakende kolonisering av Afrika fra de vestlige stormakters side, men etter Berlinkongressen i 1884 da de europeiske statene delte Afrika (med få unntak) mellom seg, ble misjon og politikk koblet nærmere sammen. Likevel har forholdet mellom misjon og koloniadministrasjon alltid vært spenningsfullt, og det ville ikke være historisk rett å si at kristendommens vekst i Afrika bare er en side ved den vestlige imperialistiske ekspansjon.

Den kolossale vekst som har funnet sted i det 20. århundre og som ved slutten av århundret har gjort kristendommen til den dominerende religion i Afrika sør for Sahara, har ikke minst skjedd etter selvstendigjøringen av de fleste statene fra 1960-årene av. Den aller sterkeste veksten har f.eks. funnet sted i

Etiopia – som aldri har vært koloni – hvor den lutherske Mekane Yesus-kirken har vokst fra ca. 200 000 i 1970 til ca. 4,5 millioner i 2006!

Den svenske misjonsprofessoren Bengt Sundkler hevdet i en storstilt afrikansk kirkehistorie at den kristne kirke i Afrika, selv om den ble grunnlagt av misjonærer, i hovedsak er en afrikansk bevegelse, båret fram og utbredt av afrikanerne selv.² I dag spiller vestlig misjon bare en beskjedne rolle når det gjelder kirkens vekst og utbredelse i Afrika. Av Afrikas nesten 800 millioner innbyggere hører ca. halvparten til en kristen kirke. En firedel av disse igjen antas (all afrikansk statistikk er usikker!) å tilhøre såkalte African Instituted Churches (AIC's) eller uavhengige kirker, som enten har brutt med misjonskirken eller har vokst fram uavhengig av dem. Zionist-bevegelsen i det sørlige Afrika, Kimbanguist-kirken i Sentral-Afrika og Aladura-kirkene i Vest-Afrika er voksende kirker med millioner av aktive medlemmer. Ellers er alle de store kirkesamfunnene godt etablert i Afrika, med Den romersk-katolske kirke som den største. I Afrika, som i resten av det globale Sør, er pinskirker og karismatiske bevegelser dominerende innenfor den protestantiske kristenhet.

Afrikanske teologer i dag anklager med rette misjonen i tidligere tider for å ha hatt et for negativt syn på afrikansk kultur og religion. Misjonærene var på mange måter barn av sin tid og delte det negative synet med den etablerte «vitenskap» på den tid, f.eks. det syn at den afrikanske religion, kalt animisme, sto nederst på religionenes utviklingsstige (hvor selvfølgelig kristendommen sto på toppen) og derfor ikke utgjorde noen forberedelse eller noe kontaktpunkt for det kristne evangelium. Den ghanesiske teologen Kwame Bediako påpeker at misjonærene mente at afrikanernes religion burde utslettes slik at afrikanerne ble en *tabula rasa* hvor så kristendommen kunne innskriveres – oftest i en vestlig form. Problemet var at Afrika «ikke hadde noen Paulus» som kunne hevde at det var mulig å være både kulturelt afrikaner og kristen, og at afrika-

nerne ikke behøvde å bli kulturelle «europere» før de ble kristne, like lite som ikke-jøder i nytestamentlig tid behøvde å bli jøder for å kunne bli kristne.

I dag er det imidlertid mange «Paulus'er» i Afrika, og det har stått fram en rekke fremragende teologer og kirkeledere, både katolske og protestantiske, som har ønsket å formulere en kontekstuell afrikansk teologi og utforme en afrikansk kristendom som verdsetter og benytter seg av afrikanske kulturelle og religiøse verdier og tradisjoner. Selv om det er mange fellestrekk i afrikansk teologi og kristendom – slik som i vestlig – er det samtidig mange forskjeller både i læremessig innhold og praktisk kirke- og fromhetsliv. Det er ikke mulig å tale om *en* afrikansk teologi eller kristendom like lite som det er mulig å tale om *en* vestlig teologi. Forskjellene følger både politiske og teologiske skillelinjer.

Black Theology

Det finnes en afrikansk form for frigjøringssteologi, ofte kalt *Black Theology*, som er sterkt påvirket av nord- og sør-amerikansk frigjøringssteologi. En retning innen denne er særlig opptatt av afrikanernes *sosio-politiske* situasjon. Ikke minst sto kampen mot apartheid i Sør-Afrika sentralt i denne kontekstuelle teologien. En annen retning har et mer omfattende program som også gjelder Afrikas mer generelle problemer som fattigdom, sykdom, analfabetisme, diskriminering, marginalisering av kvinner osv.

Afrikansk teologi er en betegnelse på en annen type teologisk tilnærming som særlig ønsker å ta hensyn til Afrikas *kulturelle* og *religiøse* tradisjoner, afrikanernes «mentalitet og behov» (Nyamiti), i utformingen av en kristen teologi. Men også her er det store forskjeller: De mest radikale ønsker konsekvent å drive en teologi «nedenfra», basert på den afrikanske konteksten, og utforme og uttrykke den kristne teologi i forhold til afrikansk kultur og religion, uten å ta særlig hensyn til den bibelske og historiske kristne tradisjon. Andre ønsker å vektlegge det norma-

tive i det bibelske budskap, men vil relatere det til den afrikanske virkelighet slik at det skjer et reelt møte eller integrasjon mellom bibelsk og afrikansk virkelighetsforståelse eller verdensbilde. En ønsker å finne bilder, begreper, verdier i afrikansk kultur og religion som kan benyttes for å kommunisere det kristne budskap og gjøre det meningsfullt og relevant for mennesker i Afrika.

Når det gjelder læren om Kristus, kristologien, er det gjort mange forsøk på å uttrykke den i afrikanske kategorier og knytte den til personer og begreper i afrikanske kultur og religion. Før vi går inn på noen av disse, vil vi si litt om det afrikanske verdensbilde – og hvilke problemer og muligheter det gir i forhold til det kristne budskap.

På flyet fra Paris til Abidjan i Elfenbenskysten leste jeg for noen år siden flyselskapsmagasinet. Der ble den afrikanske befolkningens religiøsitet beskrevet omtrent på følgende vis: Det er ... prosent muslimer, ... prosent katolikker, ... protestanter, og 100% animister! Dermed var det sagt at selv om afrikanerne tilhørte verdensreligioner som islam eller kristendom, hadde de likevel beholdt mye av den afrikanske religion og virkelighetsforståelse. Dette har ofte vært sett på som et problem i Afrika, særlig av utenforstående.

Afrikansk og bibelsk verdensbilde sammenlignet

I motsetning til holdninger blant vestlige misjonærer for 100 år siden, vet vi imidlertid i dag at det faktisk er mange likhetspunkter mellom afrikanernes verdensbilde og det kristne – eller bibelske – men samtidig vesentlige forskjeller. Disse likhetene kan være en av årsakene til at afrikanerne faktisk har vært mer mottakelige for kristen forkynnelse enn representanter for andre religioner – som i følge teorien skulle stå høyere på religionenes rangstige og derfor kristendommen nærmere, som f.eks. islam.

Først et par forskjeller: Tradisjonell afrikansk religion er stammereligion. Den har

ikke universelle ambisjoner og driver derfor heller ikke misjon. Den er knyttet til stammen, klanen, familien. Derfor er et viktig spørsmål for mange afrikanere, det som den kjente afrikanske teologen John Pobee formulerer slik: »Why should an Akan (folkeslag i Ghana) relate to Jesus of Nazareth, who does not belong to his clan, family, tribe or nation?» Derfor gjelder også den afrikanske moral med den vekt på fellesskap, likeverd, solidaritet og omsorg, først og fremst familie- og klansmedlemmer og ikke mennesker som tilhører andre stammer eller folk.

Afrikansk historiesyn har et perspektiv som ikke når mye lenger tilbake en 3–4 generasjoner, til de aner som er blant de «levende døde» og som fremdeles kan huskes. Dette har blant annet sammenheng med at afrikansk kultur er en muntlig (oral) kultur.³ Det som ligger bakenfor den historie som kan huskes, tilhører myten. Mytene er viktige i afrikanske religioner for å forklare tingenes opprinnelse og hvorfor de er slik de er i dag. Mange av skapelses- og syndefallsmytene i Afrika kan minne om fortellingene i Første Mosebok!

Denne historieforståelsen skaper problem i forhold til det kristne budskap om inkarnasjonen som fant sted i historien for 2000 år siden på et bestemt tidspunkt og et bestemt sted. Det lineære historiesyn vi finner i Bibelen, er fremmed for afrikanernes mer sykliske

En likhet med den bibelske virkelighetsforståelse er afrikanernes tro på en høygud. Denne guden er oftest skaper og opprettholder, han er grunnleggende god, men samtidig fjern, ofte fordi han har trukket seg tilbake på grunn av menneskenes synd, ulydighet eller mangel på respekt. Denne guden har mange navn i Afrika, men i forkynnelsen og bibeloversettelsene er det dette navnet som brukes som navn på den Gud som er Jesu Kristi far. Han identifiseres med den bibelske Gud, selv om gudsbildet ofte trenger å korrigeres noe i lys av den bibelske åpenbaring.⁴

Under denne høygud – og i et mye nærmere forhold til menneskenes dagligliv – finnes en mengde guder, ånder og foredreånder eller aner, en åndelig mellomverden som det kan være vanskelig for utenforstående å trenge inn i, men som bestemmer mye av afrikanernes religiøse liv. Åndene kan være onde eller gode, skadelige eller nyttige, og det er om å gjøre å alliere seg med de mektigste og tilfredsstillende, f.eks. ved offerhandlinger, for å beskytte livet mot de farlige og destruktive kreftene. Forfedreåndene er særlig viktige. De kan sørge for liv og velsignelse, personlig og sosial rettferdighet, men også gripe inn med straff og sanksjoner om de er misfornøyd med etterkommernes liv eller behandling av dem.

Det finnes mennesker i Afrika som har makt over åndene og som kan bruke dem – eller bli brukt av dem – til helbredelse og beskyttelse, men også til skade og ødeleggelse. De afrikanske språk inneholder mange betegnelser på disse personene som vi ofte kaller heksedoktorer, trollmenn o.l. «Medisinnmannen», *nganga*, er en person som har evne til å helbrede og hjelpe mennesker i nød.

Jesus i Afrika

Det er inn i denne religiøse virkelighet at den

kristne åpenbaring og Jesus Kristus skal plasseres. Utfordringen for teologien er å være tro mot den bibelske åpenbaring samtidig som det åpnes for analogier og begrepsbruk som er forståelige og oppleves relevante for afrikanere.

En måte å nærme seg dette spørsmålet på, har vært gjennom de kristologiske titler. John Mbiti har funnet at noen av de kristologiske titlene i Det nye testamente, Messias, Menneskesønnen, Davids Sønn, ikke «passer inn i afrikanernes tankeformer». En har derfor forsøkt å erstatte disse titlene med afrikanske titler som skal si noe om de funksjoner Jesus har, de gjerninger han gjør, de relasjoner han står i til menneskene og til Gud. Oftest har en villet holde fast ved den historiske kristendoms bekjennelse til Jesus som Gud og menneske som et ufravikelig kriterium. «The humanity and divinity Jesus», sier John Pobee, «are the two non-negotiables of any authentic Christology». Men beskrivelsen av hva dette innebærer, skjer gjerne heller med henvisning til Jesu konkrete handlinger, funksjoner og roller enn til abstrakte begrep eller formler.

La oss så se på noen av de titler eller roller Jesus blir tilskrevet i afrikansk teologi. Siden afrikanerne legger så stor vekt på fellesskapet, på samfunnet, på familietilhørigheten, der «vi'et» går forut for og bestemmer hvem «jeg'et» er,⁵ har Jesus blitt sett på som den som deltar fullt ut i det menneskelige fellesskap: Han ble født som menneske, vokste opp som mann, led og døde som alle mennesker gjør. Han ses som grunnleggeren av et nytt samfunn, kirken, der han er både grunnleggeren og den førstefødte, den «eldre bror». Dette nye samfunn erstatter så for den kristne til en viss grad den gamle stamme- og familieidentiteten: «Tribal affiliations of Christians give way to the totality of the community of the church, with Jesus Christ as its founder member», sier Harry Sawyerr. I denne forbindelse henter en fram Paulus' ord om å være «i Kristus», om kirken som et fellesskap, en familie, om den «mystiske union» med Kristus i troen.

I forlengelsen av denne vektleggingen av Jesus som stifter av et nytt samfunn hvor medlemmene får en ny identitet, finner vi også tanken på Jesus som «initiasjonsmester». I afrikansk religion blir menneskene fullt ut mennesker ved å gå igjennom en rekke riter, ofte kalt «overgangsriter» eller «rites of passage». Jesus selv gikk også gjennom disse ritene: Han ble omskåret, døpt, døde, ble gravlagt og oppsto igjen. For en afrikaner er døden mer en «overgangsrite» enn en avslutning. Gjennom døden blir man en av de «levende døde» og står fortsatt i relasjon til de levende medlemmer av sin familie. Fordi Jesus har gått gjennom disse ritene og har opplevd den smerte som ofte er forbundet med dem, kan han nå være veileder, beskytter og eldre bror når andre går gjennom dem.

Den kristne kirke har også sine egne riter. To av dem, dåp og nattverd, kalles sakramenter i vår lutherske kirke; syv kalles sakramenter i de katolske og ortodokse kirker, inkludert bot, konfirmasjon, ekteskapsinngåelse, prestevigsel, sykesalving («den siste olje»). Disse har i Afrika i mange sammenhenger erstattet eller supplert de afrikanske overgangsritene.

Det er imidlertid noen problemer med betegnelsen «initiasjonsmester» fordi Jesu dåp, død og oppstandelse var enestående. Dessuten gjennomgikk ikke Jesus en rite som i Afrika er selvsagt og vesentlig for alle voksne menn, nemlig ekteskapsinngåelse. Vi ser imidlertid at særlig i de uavhengige afrikanske kirkene er ritene og ritualene svært viktige, og det er en nær forbindelse mellom Jesus Kristus og den eller de som utfører disse.

Litt populært kan en si at alle kirker i Afrika er karismatiske fordi de regner med en konkret erfaring av Den Hellige Ånd gjennom helbredelse, drømmer, visjoner, åpenbaringer, ledelse o.l.. En regner også med at onde åndsmakter kan erfares i form av besettelse, forbannelser, trolldom, det onde øye osv. Derfor blir det helt sentralt i forståelsen av Jesus at han er *Christus Victor*, seierherren

over de onde åndsmaktene. Vitenskapelige studier av forkynnelsen i Aladura-kirkene i Vest-Afrika og i Mekane Yesus-kirken i Etiopia viser at den er meget kristosentrisk, og at den samtidig særlig vektlegger Jesus som den som har makt over de onde åndsmaktene og derfor kan befri og beskytte mot disse maktens angrep: besettelse, sykdom, forbannelser osv. Frigjøring, sier Appiah-Kubi, handler om alle menneskets behov, «the total idea of liberation from fear, uncertainty, sickness, evil powers, foreign domination and oppression, distortion of his humanity, poverty and want».

Den såkalte «klassiske forsoningslære» hvor Jesus først og fremst ses som den som overvinner Satan og setter menneskene fri fra Satans makt, er særlig relevant i Afrika. Det kan være liten tvil om at det er denne siden ved Jesu gjerning som i hvert fall i første omgang særlig appellerer til afrikanere, som ofte forstår tilværelsen som en kamp mellom livs- og dødskrefter, mellom gode og onde makter.

Det har vært påpekt som et problem ved denne kristologi at den ikke kommer til rette med menneskets egen synd og skyld, men ser mennesket som et (uskyldig?) offer for onde maktens spill. I Afrika ses menneskets problem ofte ikke som synd eller skyld i forhold til Gud, men som synd mot fellesskapet, som et brudd med de normer som gjelder for fellesskapet. Derfor blir frelsen ikke først og fremst å forstå som tilgivelse, men som en forsoning eller et forlik mennesker i mellom som gjenoppretter harmoni og fellesskap. Noen har operert med en enkel motsetning mellom skyldkultur og skamkultur.

Disse typene svarer imidlertid ikke til hele virkeligheten, for også afrikanere er opptatt av forholdet til Gud. Offerpraksisen i afrikansk religion viser at forholdet til Gud og åndene er viktige i seg selv, og gir en forståelse for Jesu soningsoffer som et offer som bringer syndstilgivelse og forsoning i forhold til både Gud og mennesker. Den åpne – nesten hensynsløse – offentlige syndsbejken-

nelse som har blitt et kjennemerke ved den øst-afrikanske vekkelsesbevegelsen, viser at synden ikke bare består i brutte menneskelige relasjoner, men dypest sett angår selve gudsforholdet.

En annen side ved vektleggingen av den karismatiske Kristus, er Jesus som helbreder. Det er i denne sammenheng at den afrikanske betegnelsen på medisinmannen, på bantu-språk ofte kalt *nganga*, blir brukt som tittel på Jesus. Tittelen kan både bety «medisinmann» og «prest», og hans funksjon er «to interpose himself between man and all other agents of evil», slik som trollmenn, dårlig medisin, ånder, ja, endog døden. Han kan også være en profet som forutsier fremtiden og som gir råd og veiledning på det politiske, økonomiske og sosiale område. Helbredelse i Afrika er en mer omfattende prosess hvor den sykes kropp, sjel og sosiale omgivelser tas i betraktning. Sammenliknet med Vesten fungerer medisinmannen som lege, psykiater, sosionom og sjelesørger.⁶ Medisinmannen kan også fremføre offer eller pålegge offer for å tilfredsstille gudene og maktene, og han fungerer i denne sammenhengen som en mellommann mellom Gud og mennesker.

Det er imidlertid et problem med betegnelsen *nganga* eller medisinmann som en tittel for Jesus. Medisinmannen er nemlig ikke bare god, men kan også skade andre ved å anklage dem for trolldom eller ved å utnytte sine pasienter. Også fordi han representerte den tradisjonelle før-kristne religion, ble han ofte en hovedmotstander for de kristne. Selv om det er likhetspunkter mellom en *nganga's* gjerning og Jesu gjerning fordi de begge dreier seg om utfrielse, helbredelse og frelse, er likevel forskjellene så store at betegnelsen vanskelig kan bli en kristologisk tittel. Det hevdes at det bare er i Kristus – og ikke hos medisinmannen – at ønsket om frelse og utfrielse kan fullt ut tilfredsstilles.

Noen afrikanske teologer har søkt etter kristologiske titler i det politiske liv i Afrika. Med utgangspunkt i det nytestamentlige *kyrios*, Herre, som også var en politisk tittel

for keiseren, har en villet benytte de afrikanske ord for konge eller høvding. Mange afrikanske teologer tar imidlertid avstand fra dette fordi de mener Jesus unngikk titler med politiske overtoner. Dessuten har forståelsen av høvdingeembetet i Afrika forandret seg både som et resultat av kolonitiden – hvor høvdingen etter hvert ble underordnet kolonimakten – og av frigjøringen og etableringen av nasjonalstater – der høvdingen ble erstattet med konger og presidenter som ikke på noen måte modellerte en kristen eller rettferdig måte å styre på. De står dessuten fjernt fra den vanlige mann og kvinne. Ikke minst har korrupsjon og utbytting av folket fra den styrende elitens side i mange afrikanske stater gjort politiske titler uegnet som Kristusbetegnelser.

Jesus som «forfar»

En betegnelse som særlig tar sikte på å plassere Jesus Kristus i forhold til en sentral forestilling i afrikansk religion, er Jesus som «ancestor», eller ane. Aner eller forfedre er respekterte familiemedlemmer som er døde, som er gått over til å være «levende døde», men som fortsatt øver stor innflytelse i menneskenes liv. Velferd og helse er avhengige av et godt forhold til anene, et forhold som opprettholdes ved at de behandles rett, ved bønn, offer og et rett liv. Om anene blir dårlig behandlet eller ser grunn til å gripe inn i mennesker liv, kan de påføre dem skade og ulykke. Grunnleggende er imidlertid anene rettferdige, gode og hjelpsomme. Det gir derfor mening å omtale Jesus som ane fordi han oppfyller alle de kvaliteter som afrikanere tilskriver anene. Spesielt en fars siste ord har stor betydning. De ses på som forbilledlige og livgivende og er normative for de etterlatte. Jesus gjør også det som anene ofte tilskrives: Han helbreder og gir livskraft. Jesus ses imidlertid ikke bare som en blant mange aner, men som «proto-ancestor» (Bujo), eller som en som erstatter alle andre aner slik at en ikke lenger behøver å dyrke dem (Bediako).

Det er viktig å understreke at disse ulike

bilder og betegnelser som brukes om Jesus, gjelder primært funksjoner og roller som han har i forhold til samfunnet og enkeltmennesker. De representerer ikke en ontologisk (vesensmessig) kristologi som skal erstatte den klassiske kristne kristologi. Den er fremfor alt måter teologene forsøker å aktualisere og levendegjøre for afrikanske kristne hvem Jesus er og hva han gjør. Blant de store masser av leke afrikanske kristne har nok likevel ikke disse betegnelsene slått gjennom. Her brukes de bibelske begreper med stor selvfølgelighet – slik det skjer i kirker overalt i verden.

Til avslutning bør det nevnes at det som slår besøkende fra den vestlige verden i møtet med kirke og kristendom i Afrika, ikke først og fremst er nye teologiske ord og begreper, men et dynamisk liv og fellesskap. I mange afrikanske kulturer er ordet for sang og dans det samme, og afrikanske gudstjenester preges av glede, fellesskap, sang og dans. Ofte møter en i vestlige medier elendighetsbeskrivelser av Afrika hvor fattigdom, sykdom og uvitenhet står i fokus, men det finnes kulturelle og religiøse verdier i Afrika som de som har levd en stund i Afrika, lærer å verdsette. Med all sin svakhet og ufullkommenhet – som i kirker i resten av verden – er likevel kristendommen i Afrika et uttrykk for kontinentets ukuelige glede, håp og optimisme. Afrikanske kristendom er en grasrotsbevegelse med et enormt potensial til endring og forbedring av afrikaneres livsvilkår, ikke på Vestens premisser, men på afrikanernes egne og på kristne premisser.

Kwame Bediako har påpekt at kristendommen ikke lenger er religionen til det rike Vesten, men til det fattige globale sør. «The Christian faith has emerged as the religion of the poor of the earth, centred in the poorest part of the world... Here the analogy with Christian origins in the New Testament is revealing... The long-term impact of the emergence of a non-Western world Christianity in our time, therefore, could be a blessing of «all peoples of the earth» through the faith

of Christians associated with the less affluent parts of the world.»⁷

Noter:

- ¹ Denne artikkelen er en revidert utgave av Tormod Engelsviken: «Jesus Kristus i Afrika», i: Nils Aksel Røsæg og Lars Østnor (red.): *2000 Herrens år! Aspekter ved Jesuskikkelsen inn i det tredje årtusen*. Oslo: Verbum, 2000, s. 12–22.
- ² Se Bengt Sundkler & Christopher Steed: *A History of the Church in Africa*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000
- ³ Det finnes likevel eksempler på at gjennom spesielle mnemotekniske metoder kan stammer huske ting som skjedde for flere hundre år siden, f.eks. på 1500-tallet. Kontroll av hvordan f.eks. år med tørke har virket inn på trærns årringer, viser at mange av disse overleveringene er historisk pålitelige. Dette gjelder bl.a. Borana-stammen i Etiopia og Kenya.
- ⁴ At det tradisjonelle navnet på Gud videreføres i den kristne kirke og i bibeloversettelsene har enorm betydning for kontinuiteten i afrikanske religion. Et eksempel som av og til nevnes, er hva som ville skjedd om kristne i Europa hadde brukt navn som Zeus, Jupiter eller Odin som navn på den kristne Gud. Men disse europeiske guddommer hadde et annet vesen og en annen funksjon enn afrikanske høyguder.
- ⁵ Et uttrykk for dette er formelen «I am because we are».
- ⁶ Undersøkelser har vist at «helbredelsesprosenten» for medisinmenn i Afrika i forhold til psykiatriske lidelser er omtrent den samme som i USA: Ca. 60% får betydelig forbedret helse.
- ⁷ Kwame Bediako: «A new Christian world: signs of the Kingdom of God amid global geopolitics», i: *Norsk tidsskrift for misjon*, nr. 1, 2006, s. 15.

Tormod Engelsviken, professor i misjonsvitenskap ved Menighetsfakultetet, adresse: tormod.engelsviken@mf.no

Arne Redse:

Kristendommen på kinesisk

1 Innleiing

Det finst i dag kanskje så mange som 60 millionar evangeliske kristne i Kina. Kristendommen har slått rot i landet. For 30 år sidan, då kulturrevolusjonen var i ferd med å ebbe ut, var det allment rekna med blant Kina-kjenningar i Vesten at kyrkja i Kina var blitt utrydda. Dei tok feil. Då styresmaktene opna opp for ein viss religionsfri- dom frå byrjinga av 1980-talet, viste det seg at kyrkja hadde overlevd, og kanskje til og med vakse under det maoistiske redsels- velde. På 80-talet og vidare fram til i dag har den i alle fall vakse, og det med ein kyr- kjevekst utan sidestykke i historia, utan hjelp frå vestlege misjonærar. Og den er blitt kinesisk, rotfesta i kinesisk jord.

Allereie i 635 starta ei gruppe kristne misjonærar misjonsarbeid i Kina. Dei var utsende av den austsyriske kyrkja – også kalla den nestorianske – og kom sannsyn- legvis frå Persia. I over 200 år fekk dei arbeide relativt fritt. Dei bygde kyrkjer og kloster, omsette kristne skrifter og vann kinesarar for den kristne trua. Men etter ei hard forfølgingsstid frå 845 av, ser det ut som at dei hadde bygd opp, blei rasert. På 1200-talet og kanskje allereie noko tid- legare forsøkte austsyriske kristne på nytt å forkynne kristentrua blant kinesarane. Men ny forfølgning under Mingdynastiet, som overtok makta i 1368, knekte kyrkja nok ein gong.

Neste misjonsforsøket var det jesuittane som stod for – frå 1583 og fram til 1721 då det for tredje gong blei sett stoppar for kris- ten misjonsverksemd. Jesuittane etterlet seg ei levande kyrkje. Men motgongen og kanskje også indre manglar krympa den fram til Kina igjen vart opna for kristen misjon på 1800-talet.

I den siste og kortaste, men utan tvil mest vellukka misjonsepoken i Kina var det europeiske og amerikanske protestantar som dominerte. Perioden varte i vel 140 år, rekna frå Robert Morrison tok til med språk- og bibelomsetjingsarbeidet sitt i 1807 og til misjonæranne vart kasta ut etter den kommunistiske maktovertakinga i 1949. Ei ny periode med motstand vart då innleia. Men kommunistane greidde altså ikkje å knekke kyrkja. Det var skapt ei kyr- kje som evna å vekse på eiga hand, og det i eit omfang ein ikkje har parallellar til i misjonshistoria.

Var det eit eller anna avgjerande viktig dei protestantiske misjonæranne hadde for- stått og gjort som dei tidlegare kristne misjonsforsøka, spesielt dei nestorianske, ikkje hadde fått med seg? Kan det vere at dei protestantiske kyrkjene var blitt betre tilpassa den kinesiske konteksten enn dei tidlegare nestorianske og jesuittiske?

Det meste sentrale elementet ved kontek- stualisering av den kristne budskapen til nye stader og kulturar er å gjere budskapen tilgjengeleg på det lokale språket i språk- former som best mogeleg dekkjer budska- pens meiningsinnhald. Det dreier seg om å finne fram til gode termar for dei sentrale kristne omgrepa og såleis utvikle eit omgrepsapparat for formidlinga av den kristne læra innan det aktuelle språket. Det må oftast leitast med omhug etter dei orda som best mogeleg dekkjer dei kristne omgrepa. Kva er beste orda for *frelse, nåde, soning, rettferdig, tru, kjærleik, heilag, ande, sjel*, og ikkje minst – for *Gud*? Når det dreier seg om språk som i grammatikk og omgrepstilfang skil seg markant frå den bibelske språkverda, er dette inga enkel sak.